

บทที่ 2

เหตุผลและทักษะการคิดพื้นฐาน

เหตุผลและทักษะการคิดพื้นฐาน

- เหตุผลของการฝึกทักษะการคิด
- กติกาการฝึกทักษะการคิดเพื่อพัฒนาตน
- ทักษะการคิดพื้นฐาน ตอนที่ 1

• เหตุผลของการฝึกทักษะการคิด

ไอคิว (Intelligence Quotient)

ไอคิว ย่อมาจาก Intelligence Quotient หมายถึง เซาว์ปัญญาหรือความฉลาดทางปัญญาที่สามารถวัดได้จากแบบทดสอบ

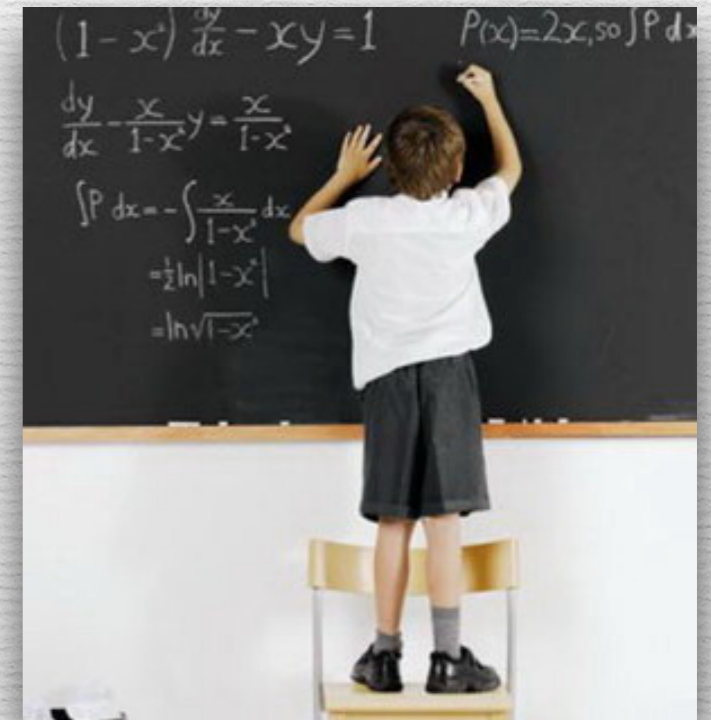
$$\text{ระดับไอคิว} = \frac{\text{อายุสมอง}}{\text{อายุจริง}} \times 100$$

เช่น เด็กคนหนึ่งมีอายุ 15 ปี ทำแบบทดสอบได้อายุสมองเท่ากับ 18 ปี เด็กคนนี้มีไอคิวเท่ากับ 120 ซึ่งสูงมาก มีแนวโน้มว่าจะเป็นเด็กหัวไว ฉลาดเป็นกรด เรียนรู้ได้เร็วกว่าเด็กวัยเดียวกัน

*ข้อมูลและผลการวิจัย

คนที่มีไอคิวต่ำกว่ามาตรฐานมีแนวโน้มที่จะไม่ค่อยมีความคิดสร้างสรรค์

ในทางกลับกันคนที่มีไอคิวสูง มักจะมีความสามารถเชิงความคิดสร้างสรรค์ควบคู่ด้วย

●เหตุผลของการฝึกทักษะการคิด

อุปนิสัยการคิดเพื่อพัฒนาตน

ดร. เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของคนที่รู้จักคิดและคิดเป็นไว้ ดังนี้

- ◆ เป็นคนฟังคนอื่นมากขึ้น
- ◆ ไม่ก่อความรำคาญแก่ผู้อื่น
- ◆ มีความมั่นใจมากขึ้น
- ◆ ใช้ความคิดและเสนอทางออกมากกว่ามุ่งวิพากษ์วิจารณ์
- ◆ มีการคิดเรื่องใหม่ๆ มากขึ้น แทนการบอกปิดอย่างไร้เหตุผล
- ◆ มีประเด็นการคิดมากขึ้น ไม่เพียงแต่สนับสนุนคนอื่นอย่างเดียว
- ◆ ลดอัตตาลง
- ◆ รู้ว่าต้องทำอะไร
- ◆ พูดนอกเรื่องน้อยลง

• กติกาการฝึกทักษะการคิดเพื่อพัฒนาตน

- ♦ ขั้นตอนการฝึกทักษะการคิด
- ♦ ตัวอย่างกิจกรรมฝึกทักษะการคิด

ขั้นตอนการฝึกทักษะการคิด

- ① เรียนรู้ก่อนปฏิบัติการ→
- ② เรียนรู้ขณะปฏิบัติการ→
- ③ เรียนรู้หลังปฏิบัติการ

ชวนคิด

- ✦ ความสามารถในการคิดของแต่ละคนเท่ากันหรือไม่ ?
- ✦ มีความจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องส่งเสริมการคิด ฝึกทักษะการคิด เพื่อพัฒนาวิธีการคิดไปสู่การคิดเป็นเพราะเหตุใด ?

ตัวอย่างกิจกรรมฝึกทักษะการคิด

กิจกรรมกลุ่ม

เกมตักน้ำให้ได้ตามต้องการ

ภาชนะ A จุ 7 ลิตร

ภาชนะ B จุ 5 ลิตร

ใช้ภาชนะ 2 ใบนี้เท่านั้นไปตักน้ำจากแม่น้ำ ให้ได้น้ำ 2 ลิตร ทำได้อย่างไร

เฉลย!

ใช้ภาชนะ 2 ใบนี้เท่านั้นไปตักน้ำจากแม่น้ำ ให้ได้น้ำ 2 ลิตร ทำได้อย่างไร

ภาชนะ A จุ 7 ลิตร

ภาชนะ B จุ 5 ลิตร

เกมตักน้ำให้ได้ตามต้องการ

ภาชนะ A จุ 7 ลิตร

ภาชนะ B จุ 5 ลิตร

Bonus

ใช้ภาชนะ 2 ใบนี้เท่านั้นไปตักน้ำจากแม่น้ำ ให้ได้น้ำ 1 ลิตร ทำได้อย่างไร

เฉลย!

ใช้ภาชนะ 2 ใบนี้เท่านั้นไปตักน้ำจากแม่น้ำ ให้ได้น้ำ 1 ลิตร ทำได้อย่างไร

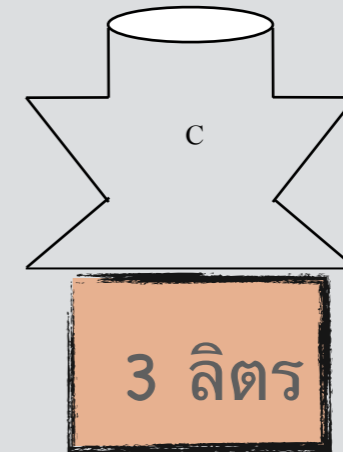
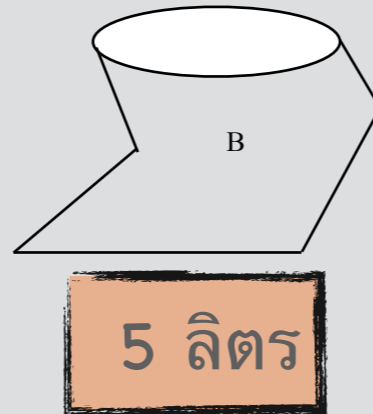
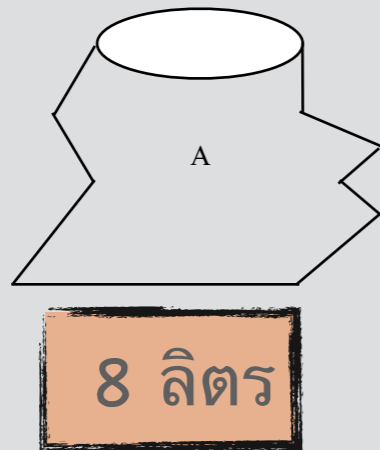
ภาชนะ A จุ 7 ลิตร

ภาชนะ B จุ 5 ลิตร

ยกระดับปัญหา

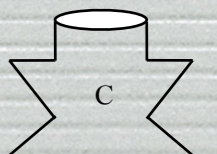
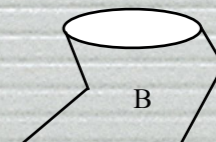
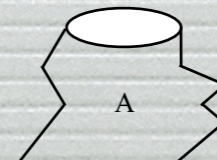

มีภาชนะรูปทรงที่แตกต่างกัน 3 ใบ คือ A, B และ C โดย
ภาชนะ A จุ 8 ลิตร ภาชนะ B จุ 5 ลิตร ภาชนะ C จุ 3 ลิตร ถ้า
มีของเหลวอยู่เต็มภาชนะ A และต้องการของเหลวจำนวน 4 ลิตร

เฉลย!

มีภาชนะรูปทรงที่แตกต่างกัน 3 ใบ คือ A, B และ C โดยภาชนะ A จุ 8 ลิตร ภาชนะ B จุ 5 ลิตร ภาชนะ C จุ 3 ลิตร ถ้ามีของเหลวอยู่เต็มภาชนะ A และต้องการของเหลวจำนวน 4 ลิตร

• **ทักษะการคิดพื้นฐาน**

การคิดคล่องและคิดหลากหลาย

- การคิดคล่องและคิดหลากหลาย เป็นความสามารถที่จะคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งได้ผลการคิดจำนวนมาก รวดเร็ว ตรงประเด็น และมีความหลากหลาย

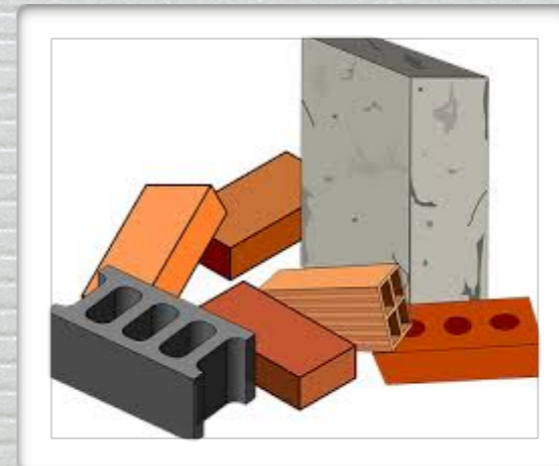
คิดคล่อง เพื่อให้ได้ความคิดจำนวนมากและคิดได้อย่างรวดเร็ว
คิดหลากหลาย เพื่อให้ได้ความคิดที่มีลักษณะหรือรูปแบบต่างๆกัน

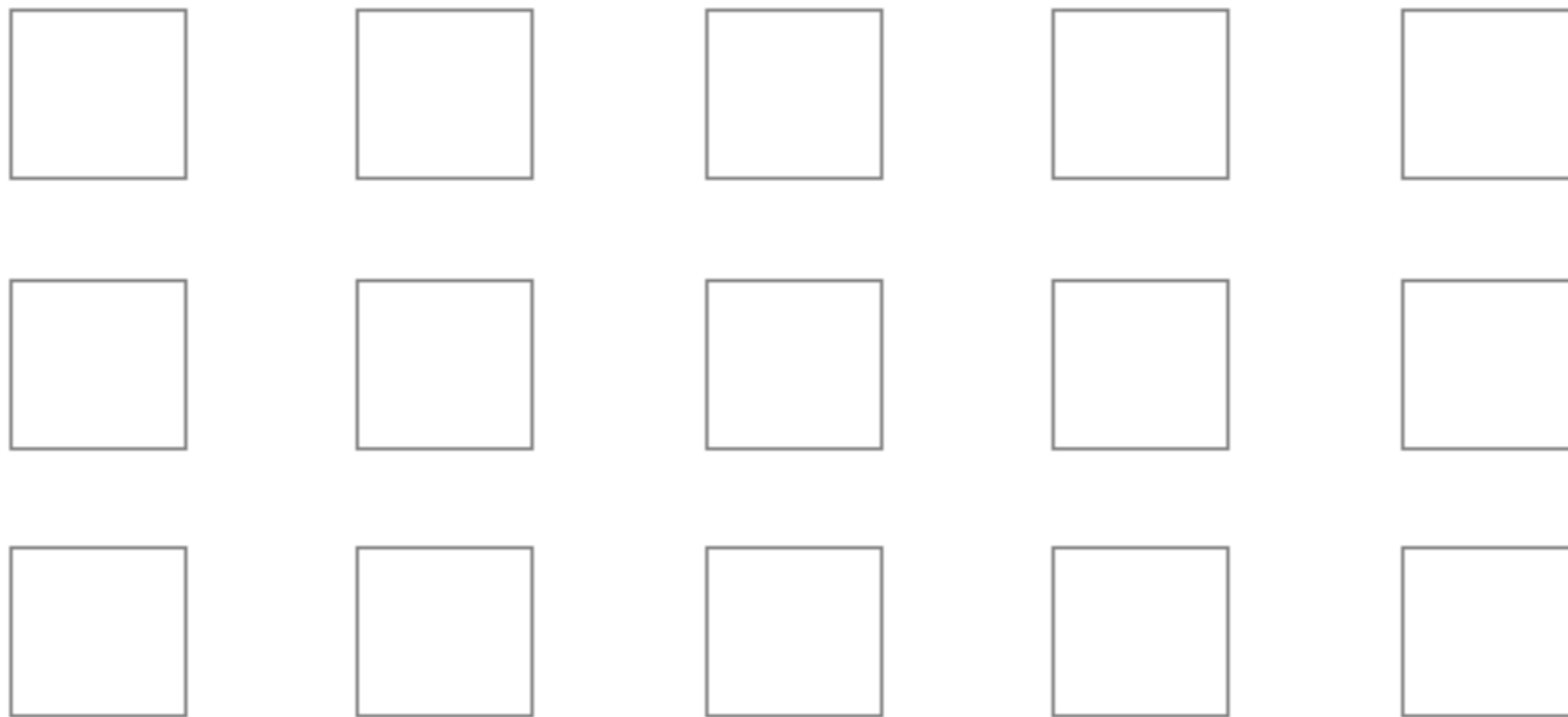
- การคิดคล่องและคิดหลากหลาย

ตัวอย่าง ให้บอกประโยชน์ของ
ก้อนอิฐให้มากที่สุด

1. ให้นักศึกษาใช้รูปสี่เหลี่ยมที่กำหนดให้เป็น โครงสร้างเริ่มต้นวาด
ภาพ ให้ได้จำนวนภาพมากที่สุด

2. นักศึกษาเติมจำนวนลงในช่องว่าง เพื่อให้สมการทางคณิตศาสตร์ถูกต้อง
(ภายในเวลา 2 นาที)

1. $23 + 29 = \underline{\hspace{2cm}}$

2. $15 - \underline{\hspace{2cm}} = 29$

3. $25 = 12 + \underline{\hspace{2cm}}$

4. $5 \times 7 = (3 \times 7) + \underline{\hspace{2cm}}$

5. $(2 \times 6) + (3 \times 3) = (4 \times 5) + \underline{\hspace{2cm}}$

6. $(7 \times 8) \div 4 = (2 \times \underline{\hspace{2cm}}) + 6$

7. $(30 \div 6) \times 8 = 2 \times 2 \times \underline{\hspace{2cm}}$

8. $(100 \div 5) = 20 \times 2 \times \underline{\hspace{2cm}}$

9. $(6 \times 5) + (4 \times 7) = (12 \times 5) - (2 \times \underline{\hspace{2cm}})$

10. $15 + \underline{\hspace{2cm}} = (4 \times 7) - (20 \div 4)$

11. $29 + 6 = \underline{\hspace{2cm}} + 15$

12. $8 + \underline{\hspace{2cm}} = 27 - 13$

13. $4 + 5 + 6 + 7 = 15 + \underline{\hspace{2cm}}$

14. $(2 \times 6) + \underline{\hspace{2cm}} = (5 \times 4)$

15. $(5 \times \underline{\hspace{2cm}}) = 20 + (100 \div 4)$

16. $(20 \times 20) = 4 \times (5 \times \underline{\hspace{2cm}})$

17. $(7 \times 6) + 30 = 3 \times 2 \times 4 \times \underline{\hspace{2cm}}$

18. $12 + \underline{\hspace{2cm}} = 5 + (4 \times 6)$

19. $20 + (7 \times 3) = \underline{\hspace{2cm}} + 18$

20. $(26 \div 2) + 12 = (7 \times \underline{\hspace{2cm}}) + 4$

3. จงบอกชื่ออาหารที่มี “ไข่” ผสมอยู่มาให้มากที่สุด

- การคิดวิเคราะห์และผสมผสาน

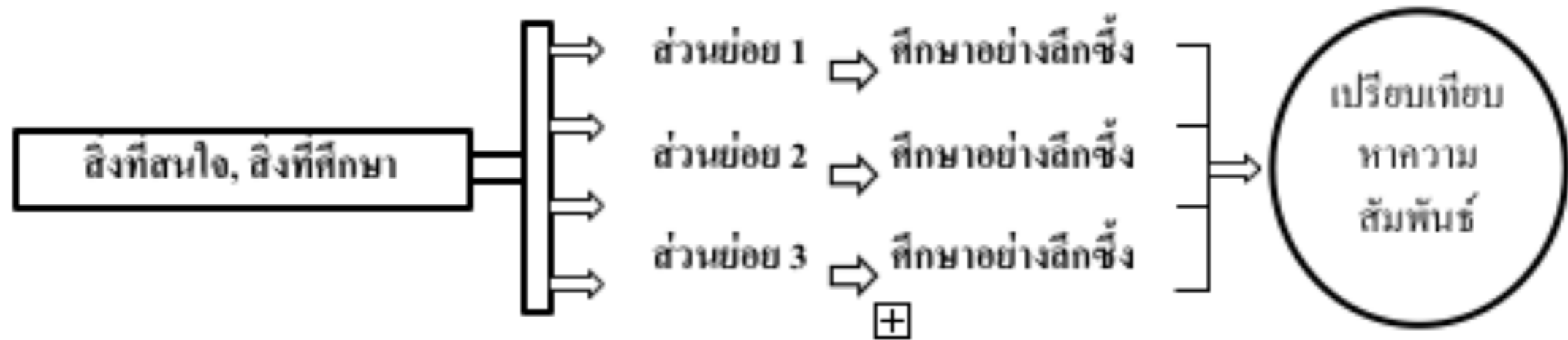
- ♦ การคิดวิเคราะห์ เป็นการแบ่งหรือแยกแยะสิ่งที่สนใจหรือสิ่งที่ต้องการศึกษา ออกเป็นส่วนย่อยๆ ศึกษาส่วนย่อยๆ นั้นอย่างลึกซึ้ง การวิเคราะห์จะทำให้เกิดความเข้าใจหรือมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่สนใจหรือสิ่งที่ต้องการศึกษาได้มากขึ้น
- ♦ การคิดผสมผสาน เป็นการรวมความรู้ย่อย หรือผลจากการวิเคราะห์ให้เป็นข้อมูลใหม่ ข้อสรุปใหม่ กระบวนการใหม่ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่

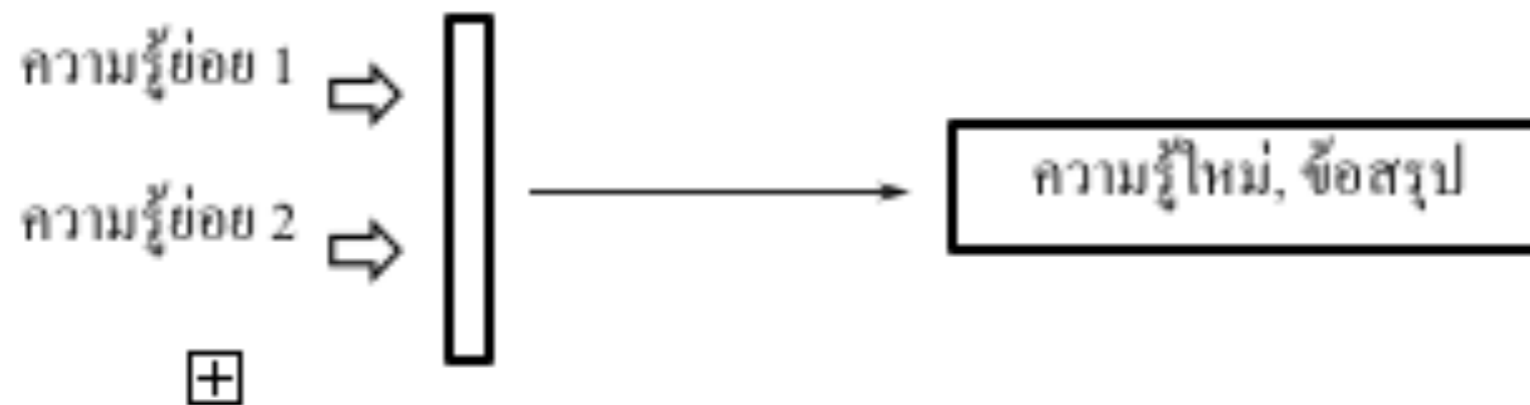
• การคิดวิเคราะห์และผสมผสาน

แผนภูมิของการคิดวิเคราะห์

แผนภูมิของการคิดผสมผสาน

- การคิดวิเคราะห์และผสมผสาน

การพัฒนาการคิดวิเคราะห์

การฝึกคิดวิเคราะห์ มี 2 ขั้นตอน คือ หัดแบ่งหรือแยกแยะสิ่งที่สนใจ หรือสิ่งที่ต้องการศึกษา และทำการศึกษารายย่อยที่แบ่งหรือแยกแยะออกมาอย่างลึกซึ้ง

วิธีที่ 1 แบ่งหรือแยกแยะสิ่งต่างๆ เป็นส่วนย่อยๆ ตามสภาพที่มองเห็นได้ เช่น

- การคิดวิเคราะห์และผสมผสาน

วิธีที่ 2 แบ่งหรือแยกแยะสิ่งต่างๆ เป็นส่วนย่อยๆ
ตามสภาพที่เป็นความรู้สึกนึกคิด

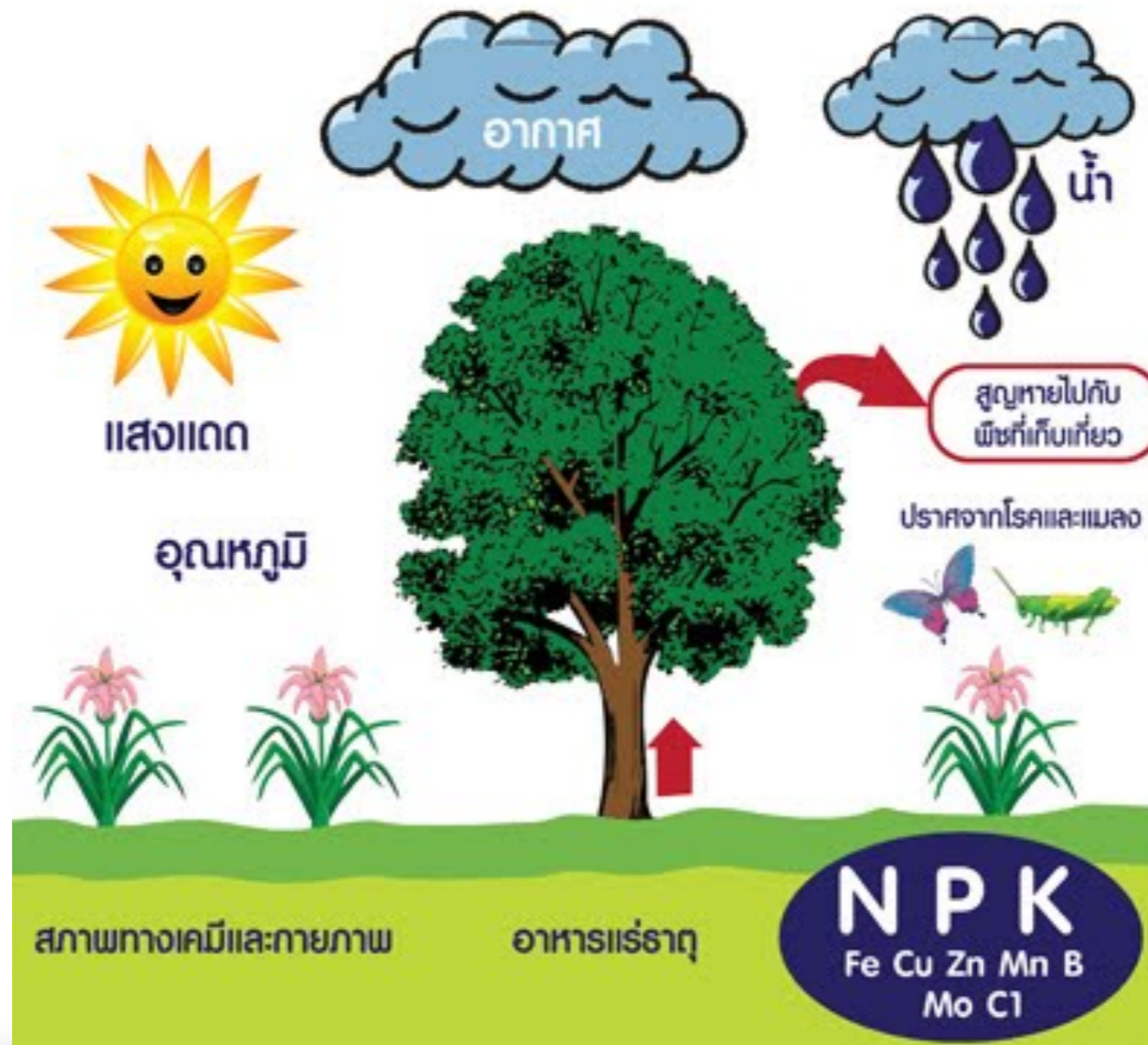

รถยนต์ แบ่งเป็นส่วนย่อยๆ ได้ดังนี้
ความสวยงาม ความปลอดภัย ความสะดวกสบาย
ความเร็ว ความแข็งแรง ความคงทนถาวร

• การคิดวิเคราะห์และผสมผสาน

วิธีที่ 3 แบ่งหรือแยกแยะสาเหตุย่อยๆ ของปรากฏการณ์ที่สนใจ เช่น ปัจจัยการเจริญเติบโตของต้นไม้

วิธีที่ 4 แบ่งหรือแยกแยะผลที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ที่สนใจ

เล่นโทรศัพท์แล้วปิดไฟ จะมีผลเกิดตามมาคือ

- ทำให้เกิดต้อเนื้อ ต้อลม และจอประสาทตาเสื่อม
- ปวดกระบอกตา ปวดศีรษะ
- สายตาสั้นอย่างรวดเร็ว
- เส้นประสาทตาถูกทำลาย จนการมองเห็นพร่ามัวมากขึ้น
- อาจมีความเสี่ยงที่จะตาบอดได้ด้วย (แต่ไม่ได้เป็นมะเร็งที่ตา)

- การคิดวิเคราะห์และผสมผสาน

การพัฒนาการคิดผสมผสาน

การฝึกคิดผสมผสาน สามารถทำได้หลายแบบ

1. ฝึกนำความรู้ย่อยๆ มาผสมผสาน ทำให้ได้แนวคิดใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ กระบวนการใหม่ เช่น

2. ฝึกนำความรู้ย่อยๆ มาผสมกับข้อมูลด้านต่างๆ เช่น ข้อมูลด้านสังคม ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

เกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9

โรงงานไฟฟ้าจากพลังงานขยะ

คุณค่าของการคิดวิเคราะห์และการคิดผสมผสาน

- ✦ ทำให้ได้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่สนใจหรือเรื่องที่ต้องการศึกษาได้ลึกซึ้ง ครอบคลุมมากขึ้น
- ✦ ทำให้การศึกษาและการค้นพบสิ่งใหม่ๆ ได้ง่ายขึ้น
- ✦ ได้ความรู้ใหม่ ข้อสรุปใหม่ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่
- ✦ เป็นการนำความรู้และข้อมูลต่างๆ มาประกอบในการคิดทำให้สามารถตัดสินใจดำเนินการต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมมากขึ้น

กิจกรรม

1. แท่งไม้รูปทรงลูกบาศก์มีความยาวด้านละ 4 ฟุต ผิวด้านนอกทาสีเหลืองทั้ง 6 ด้านถ้าตัดซอยให้เป็นแท่งลูกบาศก์ขนาดยาวด้านละ 1 ฟุต จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. มีแท่งไม้ขนาด 1 ลูกบาศก์ฟุตทั้งหมดจำนวน ..... ก้อน
2. มีแท่งไม้ขนาด 1 ลูกบาศก์ฟุต ที่มีสีเหลืองเพียงด้านเดียว จำนวน ... ก้อน
3. มีแท่งไม้ขนาด 1 ลูกบาศก์ฟุต ที่มีสีเหลือง 2 ด้าน จำนวน ..... ก้อน
4. มีแท่งไม้ขนาด 1 ลูกบาศก์ฟุต ที่มีสีเหลือง 3 ด้าน จำนวน ..... ก้อน
5. มีแท่งไม้ขนาด 1 ลูกบาศก์ฟุต ที่มีสีเหลือง 4 ด้าน จำนวน ..... ก้อน
6. มีแท่งไม้ขนาด 1 ลูกบาศก์ฟุต ที่มีสีเหลือง 5 ด้าน จำนวน ..... ก้อน
7. มีแท่งไม้ขนาด 1 ลูกบาศก์ฟุต ที่มีสีเหลือง 6 ด้าน จำนวน ..... ก้อน
8. มีแท่งไม้ขนาด 1 ลูกบาศก์ฟุต ที่ไม่ถูกทาสีเลย จำนวน .....

2. จงบอกส่วนประกอบของ “โทรศัพท์” พร้อมทั้งบอกสิ่งที่ท่านรู้หรืออยากรู้เกี่ยวกับส่วนประกอบเหล่านั้น

- ก. บอกตามสภาพที่มองเห็น หรือสังเกตได้
- ข. บอกตามสภาพที่เป็นความรู้สึกนึกคิด

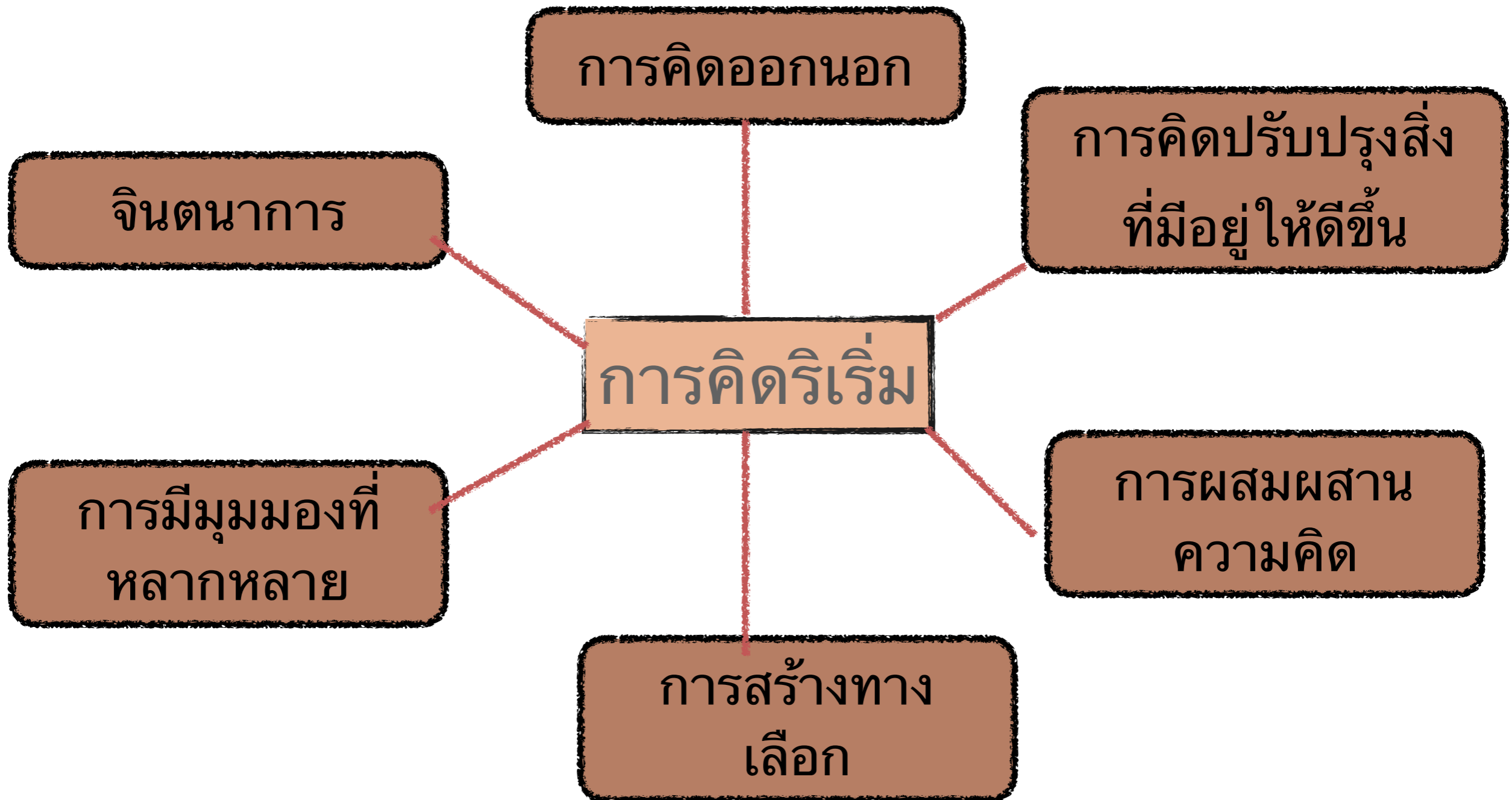
กิจกรรมพัฒนาการคิดผสมผสาน

ให้นักศึกษานำกระดาษที่วางเปล่ามาสองแผ่น
เขียนคำที่อยากเขียนลงไปกระดาษนั้น อาจจะเป็น
ความรู้สึก สถานที่ อะไรก็ได้ที่อยากเขียนลงไป และรอ
ฟังกติกาต่อไป.....

การคิดริเริ่ม

การคิดริเริ่ม เป็นการคิดที่ให้ผลของการคิดที่มีความแปลกใหม่แตกต่างไปจากความคิดของคนทั่วไป เป็นการนำความรู้เดิมมาดัดแปลงให้เป็นความคิดใหม่

จินตนาการ

จินตนาการ เป็นความสามารถของสมองในการสร้างภาพของความคิดให้เป็นสิ่งของ เป็นสถานที่ เป็นเหตุการณ์ ทั้งที่สามารถเป็นไปได้จริงหรือไม่สามารถเป็นจริงก็ได้

ฝึกการจินตนาการ

1. อีก10ปีข้างหน้า โทรศัพท์ที่น่าจะมีรูปร่างและลักษณะการใช้เป็นอย่างไร
2. ถ้าถูกสลากกินแบ่งของรัฐบาลรางวัลที่ 1 สิ่งที่ไม่อยากทำมากที่สุดอันดับแรกคืออะไร

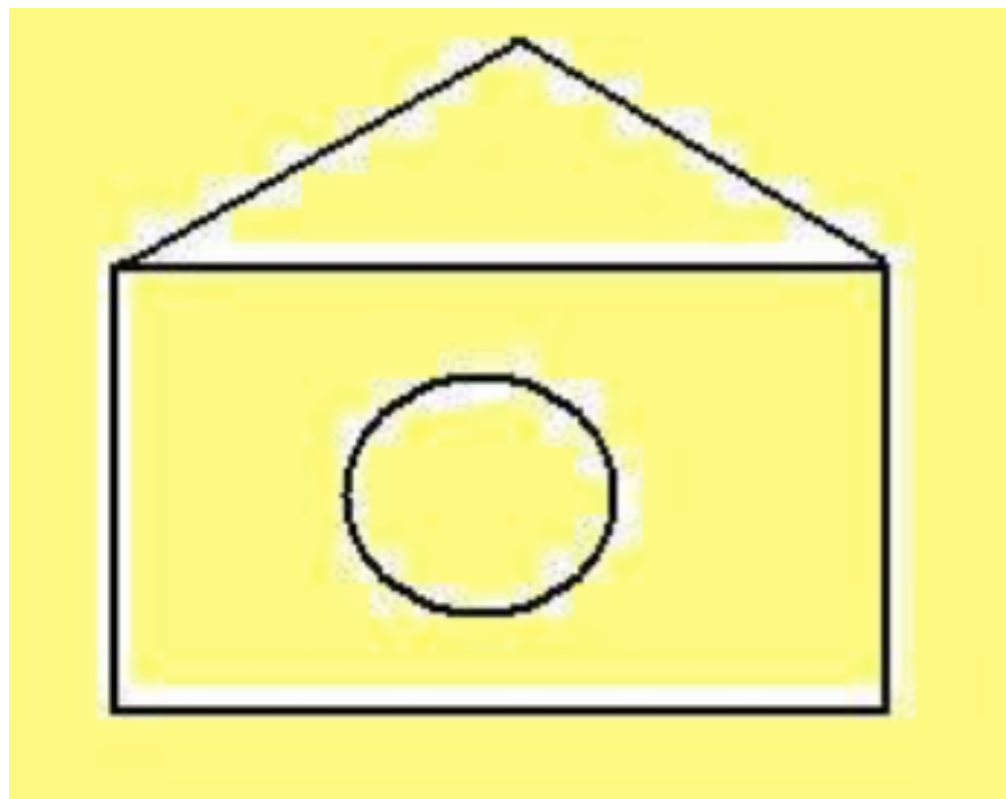

การมีมุมมองที่หลากหลาย

การมีมุมมองที่หลากหลาย เป็นความสามารถของสมองที่จะมองเห็นหรือคิดเกี่ยวกับสิ่งที่คิดออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ได้เป็นจำนวนมาก

เช่น มองภาพสองภาพนี้เห็นเป็นอะไรได้บ้าง

การสร้างทางเลือก

การสร้างทางเลือกหลากหลาย เป็นความสามารถของสมองในการหาคำตอบ หรือหาแนวทางในการแก้ไขเมื่อพบปัญหา โดยสามารถหาคำตอบหรือแนวทางแก้ไขได้จำนวนมาก

ตัวอย่างเช่น การแก้ปัญหา “โรงเรียนไม่มีครู” ได้อย่างไร

การผสมผสานความคิด

ฝึกผสมผสานความคิด โดยกำหนดของ 2 อย่างมาคู่กันและพยายามคิด ของสิ่งหนึ่งตามคุณสมบัติหรือลักษณะของของอีกสิ่งหนึ่ง หรือคุณสมบัติทั้งสองอย่างมาเชื่อมต่อเป็นสิ่งใหม่ เพื่อให้ได้ของแปลกและใหม่

ตัวอย่าง สถานการณ์ฝึกการผสมผสานความคิดและตัวอย่างคำตอบ

- รถยนต์รูปร่างทรงกลมเหมือนฟองสบู่
- รถยนต์ที่มีความเสียดทานน้อย
- รถยนต์ที่เบาเหมือนฟองสบู่
- รถยนต์ที่มีฟองสบู่อยู่ภายใน
- รถยนต์ที่ทำความสะอาดตัวเองได้
- รถยนต์ที่วิ่ง โดยไม่มีแรงเสียดทาน
- รถยนต์ที่มีกลิ่นหอม

การคิดปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้น

ฝึกคิดปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ โดยกำหนดสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (สิ่งของ ความคิด การปฏิบัติ กระบวนการต่าง ๆ) แล้วฝึกวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงและพัฒนา โดยคิดตามลำดับดังนี้

1. สิ่งนี้มีจุดประสงค์อะไร
2. สิ่งนี้มีรูปแบบหรือลักษณะอย่างไร และตรงไหนเป็นจุดเด่น - จุดสำคัญ
3. หาเหตุผลว่า ตอบสนองวัตถุประสงค์ได้อย่างไร และตรงไหนเป็นส่วนสำคัญ
4. พิจารณาตัดแปลง ปรับปรุง ตรวจสอบ หาสิ่งทดแทน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ดีขึ้น

จงปรับปรุงสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันต่อไปนี้ โดยใช้หลักการข้างต้น

1. การแข่งขันกีฬา
2. การแต่งกายของนักศึกษา
3. การเรียนการสอน ในมหาวิทยาลัย
4. การเลือกตั้ง

การคิดนอกกรอบ

ฝึกคิดนอกกรอบรอบความคิดปกติ โดยพยายามคิดสร้างสรรค์ สิ่งที่ไม่เป็นไปตามปกติ หรือพยายามคิดนอกกรอบของปัญหา

ฝึกคิดนอกกรอบ

มีจุดอยู่ 9 จุด จัดเรียงกันดังรูปข้างล่างต่อไปนี้ ให้ลากเส้นตรงผ่านจุดทั้ง 9 โดยลากเส้นตรงไม่เกิน 4 เส้น ทั้งนี้ต้องไม่ยกปลายดินสอ (หรือปากกา) ออกจากกระดาษ

